

«NYTT SKOGBRUK!» – SE BAKSIDEN

GREVLINGEN

MEDLEMSBLAD | NATURVERNFORBUNDET I OSLO OG AKERSHUS (NOA) | NUMMER 2 | 2021 | 40. ÅRGANG

Hovedtema:

NATURVERN OG FRILUFTSLIV

Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus

AKTIVITETSKALENDER

Aktivitetene gjennomføres med forbehold om endringer i de til enhver tid gjeldende anbefalinger for smittebegrensende tiltak. Følg med i aktivitetskalenderen på NOAs hjemmeside www.noa.no for detaljer og eventuelle endringer.

Gratis bøker hos NOA

NOA har nå lagt ut to flotte bøker til gratis nedlastning på nettsiden. Det er bøkene «Norsk natur – farvel?» og «Norsk urskog og gammelskog».

Norsk natur – farvel? av Bredo Berntsen og Sigmund Hågvar. Boken setter fokus på hvordan utbyggingen av landet har gått på bekostning av naturområder som urskog, strender, vidder og kulturlandskap i landet vårt. Grunnlaget for mangfoldet svekkes bit for bit. Denne utviklingen er dokumentert med før og etterbilder. Men forfatterne viser også at det finnes løsninger for å sikre og bevare Norge som Europas grønne hjørne. Utgiver: Unipub.

Norsk urskog og gammelskog. Redaktør Sigmund Hågvar og Bredo Berntsen. I denne boken kan du lese om skattekisten av sjeldne og underlige dyr, planter og sopper som finnes i norsk natur. Her gir landets fremste spesialister en omvisning i urskogens og gammelskogens myldrende mangfold. Leseren får også innblikk i hvordan skogen lever sitt eget liv når den får styre seg selv. Urskogen er en viktig del av den norske naturarven og har internasjonal verdi. Utgiver: Unipub.

Inkluderende organisasjon

Vil du være med å gjøre Naturvernforbundet til en mer inkluderende og åpen organisasjon? Synes du det er spennende og meningsfylt å jobbe for å få flere til å engasjere seg i Naturvernforbundet, uavhengig av hvilken bakgrunn de har? Bli med i inkluderingsnettverket!

Naturvernforbundet er en god samlingsplass for tusenvis av engasjerte naturvernere, men vi har plass til mange flere. Vi ønsker særlig at flere med ulik bakgrunn skal bli med i organisasjonen vår. Den beste måten å rekruttere bredere på, er å jobbe ute i lokallagene, hvor man kan ha direkte kontakt med lokalsamfunnet.

Er du interessert eller har du spørsmål? Send en e-post til Hanna Nyborg Støstad i sekretariatet, hst@naturvernforbundet.no

NOA har fått støtte til å arrangere «smak på naturen» turer, som ett type arrangement det er lett å delta på om man ikke er vant til å gå i naturen. Da lærer man om naturen, tempoet og lengde på turen kan begrenses, og legges til nærnatur. Slike turer ønsker NOA å arrangere sammen med lokallagene våre. Vi håper å få til flere turer i løpet av året med dette temaet. Send e-post til: maria@noa.no om dette er et arrangement lokallaget ditt vil arrangere.

GREVLINGEN

Medlemsblad
Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus (NOA)
Sognsveien 231
0863 Oslo

Telefon 22 38 35 20
noa@noa.no, www.noa.no
Bankgiro 1280.05.02347

Redaktør:
Ingunn Lund-Vang
918 17 453
lundvangingunn@gmail.com

Forsidebildet:
Vårlige inspirasjoner fra
Spålen-Katnosa.
Foto: GA/NOA

© Naturvernforbundet i Oslo og Akershus 2021. All tekst i artiklene kan fritt gjengis med referanse til Naturvernforbundet i Oslo og Akershus' kvartalskrift Grevlingen, årgang, nummer, artikkelforfatter og artikkel. Fotografiene skal kun kunne gjengis etter innhentet tillatelse av fotograf og Grevlingens redaksjon.

ISSN 0803-6357

BLI MEDLEM
GI NATUREN EN STEMME

MEDLEMSKONTINGENT:
Hovedmedlem: 390,-
Familiemedlem: 450,-
Student: 200,-
Førsteårskontingent for student: 50,-
Pensjonist: 200,-

Kontoret på Søndre Sandås ved Sognsvann er åpent mandag, tirsdag og torsdag, kl. 10–14.

Grevlingen er miljøvennlig produsert og derfor svanemerket.

Trykk: itGrafisk
Opplag: 8.500

LEDER

Denne utgaven av Grevlingen er viet til friluftsliv og naturvern. Friluftslivet har vist seg å ha enda større betydning enn til vanlig for folkehelsen under pandemien. Det er ingen tvil om at friluftsliv er en kilde til livskvalitet og bedre fysisk og psykisk helse. Og det er det enkle friluftslivet som trekker folk ut i skog og mark og parker under pandemien. Å gå turer er trygt og helserbringende.

NINA - Norsk institutt for Naturforskning har undersøkt hvordan pandemien, og negative følger som sosial distansering og hjemmekarantene, har påvirket bruken av hovedstadens grøntarealer (Urban nature in a time of crisis: recreational use of green space increases during the COVID-19 outbreak in Oslo, Norway). Den viser at vi trekkes mot naturen når det mye er stengt ned. Bruken av Oslos grøntarealer har økt betraktelig under pandemien. NINA fant en økning i friluftaktiviteter på nærmere 300% sammenliknet med samme periode i årene før Covid-19 utbruddet. Økningen gjaldt alle former for utendørsaktiviteter, både fotturer, løping og sykling, og alle deler av byen og omegn. Det er også interessant at den største økningen fant de på avsidesliggende stier. Ellers var økningen størst i grønne nabolag og parker innenfor bykjernen. Forskerne mener at tilgang til grøntarealer i bykjernen er avgjørende for noen grupper av befolkningen som barn, eldre og andre med mer begrenset mulighet til å bevege seg fritt rundt, eller bruke kollektiv transport eller annen transport.

Naturen er tilgjengelig for de fleste, om man oppsøker en skog eller en liten bit natur i form av en park eller 100-meter skog. Men naturen forsvinner bit for bit, den bygges ut og ned. Sigmund Hågvar skriver i saken «Nær-natur»:

«Ofte er det slik at man forstår verdien av naturen først når man mister den. Da er det for sent. Men pandemien har vist oss verdien av naturen uten at vi har mistet den. Vi har så og si «gjenoppdaget» naturen.»

NOA har fått nye ledelse! Gjermund Andersen, styreleder for NOA forteller mer om dette i saken «Alt har sin tid». Etter 35 år i ledelsen i NOA overlater han styringen til Nikolai Norman som ny styreleder i NOA, og Håkon Eide Gundersen som ny daglig leder i NOA. Gjermund fortsetter med å jobbe med skog og Marka, og i her Grevlingen kan du også lese anmeldelsen av hans nye bok «Nytt skogbruk!» som kan bestilles i NOAs nettbutikk.

Helt til slutt vil jeg på vegne av NOA gratulere Pernille Hansen, tidligere leder i Oslo Sør, med nestlederplassen i Naturvernforbundet!

Ingunn Lund-Vang, redaktør

ARTIKLENE I DENNE UTGAVEN AV GREVLINGEN

- Alt har sin tid
- Kampen om Markas verdier
- Friluftsliv og naturvern
- Nær-natur
- Overskuddsliv i naturen: Friluftsliv
- Det umuliges kunst
- Storstilt hyttebygging i Nordmarka
- Bokomtale
- Dikt
- Stubbesitter

«Når verden går meg imot, og det unnlater den sjelden å gjøre når det gis noen leilighet til det, har jeg stette funnet meg vel ved å ta en friluftsvandring som demper for min smule bekymring og uro.»

Sitat fra Kvernsagn, av Peter Chr. Asbjørnsen

TELEFONEN VÅR ER BETJENT MANDAG, TIRSDAG OG TORSDAG FRA KL 10.00 TIL KL 14.00.

ALT HAR SIN TID

Siden forrige utgave av Grevlingen har det foregått et vaktskifte i NOA.

Grunnen til at skiftet skjer nå, er at NOA har fått på plass en usedvanlig dyktig person til stillingen som daglig leder, og en meget rutinert naturverner og organisasjonsmann som styreleder. Etter 35 år i ledelsen av NOA og ikke mange årene igjen til pensjonisttilværelsen (som selvsagt skal brukes til naturvern!) måtte jeg uansett overlate styringen til andre og ikke lenge. Og veldig jeg uansett lettere var det, når vi har folk som Håkon og Nikolai til å føre stafettpinen videre. NOA er i de aller beste hender!

Håkon Eide Gundersen overtok som daglig leder i NOA fra 6. april. Han er utdannet aktuar og har hatt lederstilling i Sparebank 1 før han begynte på etterutdanning ved NMBU, der han er ferdig utdannet master i skogfag (forstmann) til sommeren. Håkon har jobbet halv tid i NOA ved siden av studiene, og organisasjonen har lært ham å kjenne som en svært dyktig, strukturert og samvittighetsfull person, med et åpent blikk for medarbeidere, tillitsvalgte og mennesker som henvender seg til NOA for å få råd og hjelp.

Nikolai Norman overtok som styreleder i NOA 12. mars. Han er fersk pensjonist etter å ha vært advokat hele sitt yrkesaktive liv. Han har mangeårig organisasjonsmessig erfaring fra Turistforeningen, og har de siste 25 årene vært aktiv i NOA, bl.a. med ansvaret for å bygge opp Frønsvollen i Nordmarka som et informasjonscenter og samlingssted for Markainteresserte. Nikolai var NOAs advokat da foreningen vant fram i en rettstvist om miljøinformasjonsloven – den første, og til nå eneste saken etter denne loven som er ført for Høyesterett.

Det er selvsagt rart å gå ut av den aller innerste sirkelen i NOA, etter 35 år i ledelsen. Det har vært usedvanlig rike og givende år for meg, og et utrolig privilegium: å få jobbe med det jeg brenner for på heltid. I kamp for viktige verdier, blant folk som deler engasjementet og gløden, og med tillit til å forme sin egen stilling ganske fritt.

Mye av det vi arbeider med går den gale veien. Men en del har vi fått til i fellesskap; i små og store kjernegrupper av mennesker som står på, dag og natt mot et felles mål. Slik gir livet mening. Og naturvernsaken resultater.

Jeg opplever å ha vært Askeladden med de gode helperne. Askeladden hadde aldri lykkes med sitt prosjekt uten hjelp. Slik har det også vært i NOA –

det vi har oppnådd, har vi oppnådd i fellesskap.

Selv trer jeg tilbake fra ledelsen og går tilbake til utgangspunktet – og skal konsentrere meg om det jeg brenner aller mest for, og der jeg tror jeg kan bidra med mest; nemlig skog, skogbruk, skogvern og Oslomarka. De siste gammelskogene forsvinner og omformes til ensaldrede granåkre, både i Marka og på landsplan. Det haster å ta vare på restene, det er nødvendig med en helt annen forvaltning, og vi må presse på for en helt annen måte å skjøtte skogene. Samfunnets virkemiddel for å styre utviklingen i skogen er «kuppet» av næringen – det er på høy tid at allmenninteressene får råde og demokratiske prosesser får virke – også her.

Etter 35 år i ledelsen må jeg få takke for den enorme og nær ubegrensede tilliten som er blitt meg til del. Jeg må også takke for det gode samarbeidet med enkeltpersoner, arbeidsgrupper, lokallag, samarbeidspartner, men også med krefter som i utgangspunktet har hatt helt andre interesser, hvor det likevel har vært mulig å finne felles tankegodt.

Med utviklingen på vårt arbeidsfelt, i Norge og i verden har vi ikke lov til å være tålmodige. Vårt arbeid trengs mer enn noen sinne, og våre etterkommeres framtid avhenger av vår innsats, at vi får med oss folk på at veksten ikke kan fortsette, og at lykke er mer en materiell overflod og frihet til å gjøre hva vi vil. Den rike kloden som vi er så heldige å befole sliter tungt. Endringene skjer så langsomt – og på skalaer som er vanskelige å fatte – at alarmklokkene ikke overdøver stemmene som sier at vi bare kan fortsette som før, med stadig økt levestandard. NOA trengs, og NOA trenger alle som er villige til å bidra – enhver på den post og i den rolle man ser seg best egnet til å bekle.

Selv ser jeg veldig fram til en fortsettelse i min nye rolle, og til å kunne vie innsatsen til skogens sak og til Marka – vår felles perle og pustehull. Koronaåret har vist at folk setter pris på Marka og tilgangen til natur. Både naturen og miljøet opptar stadig flere – både unge og gamle. Nå gjenstår å få politikerne til å skjønne alvoret og vise mot til å gå foran, ikke bare i ord, men i handling.

**Vi skal lykkes –
En ny tid er i emning!**

Kampen om Markas verdier

– en kortversjon –

Marka med stor M

Spør du Oslo-folk om hva som er fint med byen, er svaret ofte nærheten til Marka. Da Oslo i 2019 ble kåret til europeisk miljøhovedstad, var et av kriteriene den grønne kransen av skog omkring byen. For den drøye millionen som bor tett innerst i Oslofjorden er Marka en storprodusent av folkehelse. Og tradisjonen går langt tilbake. En av dem som allerede tidlig på 1800-tallet lovpriste Marka var eventyrsamleren Peter Christen Asbjørnsen – han som skrev det selvopplevde eventyret «En sommernatt på Krokskogen». Sin kjærlighet til Marka beskrev han slik: «Når verden går meg imot, og det unnlater den sjelden å gjøre når det gis noen leilighet til det, har jeg stese funnet meg vel ved å ta en friluftsvandring som demper for min smule bekymring og uro». Fra samme tid har vi Bernhard Herres våre, noe melankolske naturskildringer, som han formidlet i den vesle boka «En jægers erindringer». Han likte det ville, uryddige og trolske, og nevner både Maridalen og Krokskogen.

I disse koronatider søker folk til Marka som aldri før. Når samfunnet er stengt ned er Marka «gjenoppdaget» som fristed. Den ligger der gratis – er ingen selvfølge. Den ble vedtatt i 2009, da den etterlengtede markaloven kom. Men historien går mye lenger tilbake. Vi må til krigsårene 1943-45. I en trang enecelle på Grini satt en tredveårig

Drømmen om en Marka-grense

Mange tar Marka-grensen for gitt. Men denne viktige streken på kartet – en byggegrense gjennom 14 kommuner – er ingen selvfølge. Den ble vedtatt i 2009, da den etterlengtede markaloven kom. Men historien går mye lenger tilbake. Vi må til krigsårene 1943-45. I en trang enecelle på Grini satt en tredveårig

motstandsmann, utsatt for grusomme forhør. Mental styrke hentet han fra Marka: Med lukkede øyne gikk han tur i hodet, langs kjente stier. Og han ga seg selv et løfte: Dersom han overlevde, ville han sloss for å bevare Marka. Han ville tegne en grense gjennom alle kommunene omkring. En endelig grense for videre bebyggelse og inngrep. Mannen var Erik Sture Larre. Han klarte det. Han rakk å oppleve Markaloven, og døde som hundreåring i 2014.

Friluftsfolkets protesterer mot inngrep i Marka

Høsten 1946 samlet Oslo-folket seg til et av de største demonstrasjonstog som byen noen gang har sett. Nesten 30 000 mennesker samlet seg ved rådhuset i protest mot bygging av kraftledninger tvers igjennom Nordmarka – fra Hol i Hallingdal til hovedstaden. Skogene og landskapet var for verdifulle til å bli vansiret av et så svært inngrep! Alternative traseer ble foreslått, men friluftsfolket tapte.

Da flateskogbruket kom i gang på 1950-tallet, ble skogbruket hovedmot-

Med utsikt over Maridalen. Foto: Maria Andersen/NOA.

standeren for friluftsfolket. Svære, åpne hogstflater og behov for et nettverk av skogsbilveier endret hele landskapet. Ofte ble veiene lagt der de gamle, lett-gåtte stiene gikk. Hogstflater med kvist og hjulspor ble nesten uframkomme-lige. Gammel, opplevelsrik og trolsk skog ble stadig sjeldnere. Frontene kunne være harde. På slutten av 1970-tallet lanserte skogeierne slagordet «Skogbruk er naturvern». For skog er jo en fornybar ressurs?

Eventyrskogparagrafen i markaloven
Friluftsfolkets problem har vært mangel på våpen, i form av et lovverk som ivaretok opplevelsverdier og folks rekreasjonsbehov. Riktignok ble en del naturreservater etter hvert etablert i Marka, men det var for å redde sjeldne skogsmiljøer på naturfaglig grunnlag. Vi må helt fram til 2009 før Stortinget

gjennom Markalovens §11 gir hjemmel til å opprette verneområder «bare» ut fra opplevelsverdier. Denne paragrafen blir gjerne kalt «eventyrskogparagrafen». Begrepet «eventyrskog» ble lansert av NOA, og ble en døråpner til politisk forståelse av opplevelsverdier. Det var de siste restene av gammelskog, gjerne med innslag av spennende topografi eller vann og bekker, som man ønsket å sikre intakt for ettertiden. Hittil er fem områder i Marka vernet som «eventyrskoger», men flere områder er foreslått. I 2014 kom Gjer-mund Andersen med boka «De siste eventyrskogene», med tilhørende kart. Boka gikk i nytt opplag i 2020.

Kampen om naturreservatene og landskapsvernområdene – og en nasjonalpark?

I dag er 7 % av Marka vernet, hoved-

Eventyrskog har stor opplevelsverdi for oss mennesker. Foto: NOA

sakelig som naturreservater og landskapsvernområder. NOA har mye av æren for flere av disse. De to største landskapsvernområdene er Maridalen (27 km², vernet i 2001) og Kolsås/Dælivann i Bærum (5 km², vernet i 1978). Krokskogen naturreservat (13 km² fra og med 2016) er en utvidelse av «gamle» Merratjern-Søndagsbrenna naturreservat på 7 km², som ble vernet i 1991. Det største naturreservatet er Spålen-Katnosa (17 km² vernet i 1995, og utvidet med Pershusfjell i 2014 til 21 km²). Til det fantastiske reservatet knytter det seg to 25-tall: Det er litt over 25 år siden vernet ble vedtatt, og før det tok det 25 år å kjempe det fram. Altså 50-års jubileum for den kampen!

NOA har fremmet forslag om flere naturreservater i Marka. I landskapsvern-kategorien har NOA lagt inn to store forslag: Nordmarka-Krokskogen landskapsvernområde (se under) og Lillomarka landskapsvernområde – det siste i samarbeid med Lillomarkas venner.

Østmarkas Venner, støttet av NOA, har siden 2012 arbeidet med et forslag om nasjonalpark i Østmarka. Dette er siste sjanse til å etablere en nasjonalpark i lavereliggende skogslandskap på Østlandet. Slik natur er en klar mangel i det norske nasjonalparksystemet. Status i april 2021 er at Statsforvalteren i Oslo og Viken, på oppdrag av Miljødirektoratet, arbeider med forslag til avgrensning og vernebestemmelser. Vern kan bli en realitet i 2022.

Kampen om artsmangfoldet

Mens opplevelsesverdier ikke fikk gjennomslag før markaloven kom i 2009, har funn av sjeldne og truede arter blitt respektert som grunnlag for vern. Sjeldne sopp- og lavararter bidro for eksempel vesentlig til at Spålen-Katnosa-reservatet ble utvidet. Bunnsvillen for biomangfold-respekten ble lagt i 1992, da Norge undertegnet to viktige internasjonale konvensjoner: Klimakonvensjonen og Biomangfoldkonvensjonen. Den siste betydde at Norge måtte begynne å kartlegge systematisk sitt artsmangfold, utarbeide rødlisteter og sette i gang vernetiltak. Det viste seg at omtrent halvparten av landets

arter var skogslevende, og at moderne skogbruk var en hovedtrussel. I 2005 ble Artsdatabanken opprettet, og vi fikk utarbeidet stadig bedre rødlisteter.

I 1992 – året for Biomangfoldkonvensjonen – tok NOA et viktig grep med opprettelse av en faggruppe i biologi. Den kalte seg «Siste Sjanse» og fortjener å trekkes fram som en avgjørende faktor for vernearbeidet i Marka. Etter inspirasjon fra gruppen «Steget føre» i Nord-Sverige (etablert av pionéren Mats Karström), brukte de indikatorarter til hjelp for å finne sjeldne og trua arter. Vi vet nå at Marka er såkalt kjerneregion for flere rødlistede sopp- og lavararter. Med Siste Sjanses overbevisende faglige dokumentasjon av arter, kom vernearbeidet i Marka inn i en helt ny fase. Langsomt begynte skogeierorganisasjonene å akseptere at til og med insekter, lav, sopp og moser skulle ivaretas. NOA har også stanset flere planer om snauhogst gjennom påvisning av rødlistede arter. «Siste Sjanse» frigjorde seg i 2000 fra NOA og er i dag vokst til en stor og selvstendig stiftelse med navnet BioFokus. De tar oppdrag i registrering av biologiske verdier.

Kampen om restaurering av naturverdiene i Marka

Marka er hardere drevet enn resten av skog-Norge. NOA tok i 2020 ennå et grep for å sikre langsiktig bevaring av Markas verdier – nemlig restaurering. Også her ligger det internasjonale føringene i bunnen: Tiåret 2021-2030 er erklært som FNs tiår for restaurering av natur. Et stort «Nordmarka-Krokskogen landskapsvernområde» er foreslått. Her inngår 6 reservater med foreslåtte utvidelser, 5 nye reservater og 6 nye friluftslivsområder (de siste med hjemmel i markaloven). Mellom disse «øyene» med vern foreslås kun plukkhogst – ingen flatehogst. Dessuten er det foreslått å restaurere en «korridor» med sammenhengende gammelskog fra Marka inn mot byen. Disse grepene vil øke arters evne til å overleve i Marka og selvsagt øke opplevelsesverdiene for turfolket. Her tar NOA i bruk moderne kunnskap, både innen bevaringsbiologi, landskapsøkologi, metapopulasjons-

teori, øybiogeografi og restaurerings-økologi. Dette er en kamp i økologiens tidsalder, med fagbaserte våpen.

NOA som spydspiss

Helt siden 1960-tallet har NOA vært på banen i kampen om Markas verdier. Både departementer, fylkesmenn (nå statsforvaltere), kommuner og skogbrukets organisasjoner har merket NOA sitt vedvarende engasjement. NOA har vært pionér i å redde markas rester av gammelskog og markas biomangfold. NOA har vært med på å kjempe fram Markaloven og satt sitt tydelige stempel på § 11 som gir hjemmel til vern ut fra opplevelsesverdier. I lovens forarbeider er NOA sine kriterier for opplevelseselementer i skog sitert. NOA har testet ut miljøinformasjonsloven og fått medhold i Høyesterett om at data om skogens alder er miljøinfor-

masjon som skogeier (Løvenskiold) er pliktig til å gi fra seg. Slik info kan ikke holdes tilbake som bedriftshemmeligheter. Med sine restaureringsforslag i Marka utfordrer NOA nå både dagens jus og dagens skogbruksmetoder. Kan for eksempel plan- og bygningsloven overstyre skogeiers arealdisposisjoner? Bør Oslo kommune gå vekk fra flatehogst i sine skoger? Bør det innføres plukkhogst i hele Marka?

Det NOA i bunn og grunn prøver å få til er en langsiktig forvaltningsplan for Marka, som både redder artsmangfoldet og et godt rekreasjonsmiljø for Norges største befolkningsskonsentrasjon. Naturopplevelsen er fremdeles en underkommunisert verdi. Friluftsliv med påfyll av både fysisk og psykisk styrke er uslåelig. Kanskje blir folkehelse-gevinsten et hovedfokus i fremtidens forvaltning av Marka?

Fra Spålen-Katnosa naturreservat. Foto: NOA.

Friluftsliv og naturvern

Jeg ønsket å kunne skrive et innlegg om friluftsliv som en av hovedveiene ut av miljøkrisen og mot et samfunn i pakt med naturen. Jeg ville ha begrunnet dette med at friluftsliv handler om å forenkle tilværelsen for å finne livets små øyeblikk av egenverdi:

Oppdage stien gjennom storskogen. Følge bekken opp lia til kilden. Søke viddas linjer og sammenhenger og leve dem ut i veivalget. Finne letthet i trinnet og bevegelsenes flyt i den steinete fjellstien. Svømme hudnakent ut i tjernet for å plukke nøkkeblomsten. Velge den gode leirplassen. Sanke ved til bålet. Se solnedgangen minutt for minutt. Kjenne at markens dufter blir sterkere når duggen legger seg. Krype ned i soveposen og ane jordens gamle hjerte slå ...

De enkle gledene, de meningsfulle systemene, hvor vi føler frihet og umiddelbart ser resultatet av våre handlinger. Vi lykkes hele tiden! Enkelhet når det gjelder midler, gjør det lettere å nå målene: «Et rikt liv med enkle midler».

Jeg ville kunne si at friluftsliv er å øve seg i nøydsomhet, tilpassingsevne, i å oppleve glede i å føye seg etter naturen. At friluftsliv er å verdsette den natur som eier sin frihet, å gledes over det som er til for sin egen skyld og lever uten lønn. At vi i naturmøtet opplever samhørighet med noe større enn oss selv, hvor vi skjønner at vi inngår i et nettverk av relasjoner til andre og annet, og at det er gjennom dette at vi er til. At vi derfor må leve som medinteressenter med naturen, også i vår hverdag.

Jeg ville gjerne kunne få meg til å si at et slikt friluftsliv er en bred folkebevegelse og et selvsagt innslag i norsk kultur og væremåte, og rommer verdier vi alle deler, på et eller annet plan. Dessverre ville disse lovprisninger være falske.

Friluftslivet – slik det nå scheissliberalt defineres i offentlig politikk og forvaltning – er tvert imot blitt en trussel mot norsk natur.

Hyttebygging beslaglegger enorme arealer, beleierer høgfjells- og villmarksområder og ikke minst strandsoner og kysten. Hyttene vokser uavbrutt i størrelse og standard. 70% av befolkningen eier eller har adgang til en privat fritidsbolig, eller snarere en bolig nr. 2. Riksrevisjonen har i flere omganger vist at utviklingen er ute av kontroll – selv vernede områder blir nedbygget, planverket blir ikke tatt i bruk, dispensasjoner er regel og ikke unntak. I 2019 startet også sivilombudsmannen en egen undersøkelse av dette – og kommunalministeren svarte i media at regjeringen er tilfreds med sakenes tilstand slik de nå engang er.

Kommersiell turistindustri, gjerne markedsført som «økoturisme» eller «natur- og kulturbasert reiseliv» – fører an i en rask utvikling vekk fra det enkle og mot det eksklusive, utstyrskrevene og kostbare. Og vekk fra røttene i norsk naturlivstradisjon og i retning mot en globalisert opplevelsesindustri, hvor verden er leikegrind for de rike, samtidig som lokal særart blir flathøvlet eller forvandlet til banalisert salgsvare. Og marken forsvinner under beina på de stakkars stedbundne, som ikke vil eller kan delta i partyet.

Turstien er blitt en catwalk. Turutstyret er høgteknologisk, ressurskrevene i produksjon, miljøskadelig i bruk og umulig å på en vettug måte resirkulere. Ja, turklær er noe av det mest miljøfiendtlige vi kan ta på kroppen, sier Ingun Grimstad Klepp hos Forbrukerombudet.

Forskning viser at så pass mye som mellom en fjerdepart og en tredjepart av nordmenns totale res-

Friluftsliv på Grefsenkollen. Foto: Maria Andersen.

surskonsumpsjon nå går til fritiden. Vi reser oftere, til fjernere destinasjoner, mer med fly og privatbil.

Hvorfor denne raske forandring? En forklaring er rent økonomisk. På tre tiår har nordmenn gjennomsnittlig *tredoblet* sin kjøpekraft, samtidig som vi ikke har fått økt fritid. I tråd med økonomisk logikk *investerer* vi i fritiden: hytter, båter, reiser, utstyr – i troen at vi dermed får mer ut av den: Høyere turtall, mer intensitet per tidsenhet, i stedet for tid til omstilling. Mer action, mindre fordypping.

Men dette er også en *villet utvikling*, politisk styrt i den retning regjeringen, og dens forløper, åpent har deklarerert at den ønsker.

Dette står nemlig med klare ord i den gjeldende stortingsmeldingen om friluftsliv. Den rommer korte og uengasjerte ord om friluftslivets betydning for helse, livskvalitet og nasjonal identitet. Den gjør en pliktmessig reverens for frivillige organisasjoner, de er «viktige», står det, men ikke hvorfor og hvordan, eller hvorvidt eller hvordan regjeringen akter å samhandle med disse for å virkeliggjøre politiske mål.

Så kommer det: Regjeringen vil ha mer næringsutvikling og verdiskaping ut av den norske natur- og kulturarven. Hytteutbygging blir fremstilt som et gode for bygdene, for da kommer ressursrikt folk dit, særlig hvis en bygger veier og legger bredbånd og ellers planlegger godt. Det er *reiselivsbedriftene*, påstår regjeringen, som dekker den økte etterspørselen etter «opplevelsestilbud» for turister innenlands og utenlands. Reiselivsnæringen er ifølge regjeringen til gagn for friluftslivet i hele dets bredde, fordi den står for «oppkjøring av skiløyper og opparbeiding og merking av ferdselsårer». Begrensinger for kommersielle turoperatører i naturskyddsområder og nasjonalparker skal derfor vekkes. Men mer markedsføring trengs. Det heter at «hver nasjonalpark skal ha utarbeidet besøksstrategier innen 2020, ny merkevare- og kommunikasjonsstrategi for nasjonalparkene skal implementeres».

Op her synes Stortingsmeldingen plutselig å ha funnet verdier som dens forfattere eier et *språk* for. Ord som *ressurs, potensial, vekst, gründerskap, marked, etterspørsel, tilbud, produkter, attraksjoner, lønnsomhet, næring, profilering, nisjeprodukter, kjøpekraft, konkurransevne* og liknende preger teksten, som burde handle om hva naturmøte betyr for det norske folk. Fri natur, og vår tradisjon i bruken av den, blir fremstilt som i første hånd et eksploderbart felt for næring, marked og lønnsomhet. En ønsker å rydde vekk hindrene for en slik utvikling. Det vil si: avregulere, modernisere, markedsføre og satse på entreprenører.

Regjeringen har gjennomført sin politikk i praksis. Allerede den første uken den blåblå regjeringen trådte til, fikk vi Segway i fortauene og avgiftsletelse på store utenbordsmotorer. Når vi flirte over at

dette var en ny regjerings symbolsaker, gikk det under radaren at Miljøverndepartementet ble endret til Klima- og miljødepartementet, uten *vern*. Men enda viktigere: miljødepartementet ble fratatt ansvar for en av natur- og miljøvernets sterkeste lover, Plan- og bygningsloven, som i stedet ble gitt til kommunedepartementet. Samtidig ble fylkesmannen med dens miljøvernavdeling loppet på oppgaver; fylkene skulle jo erstattes av regioner.

Dernest gjorde regjeringen et stortilt forsøk på å selge ut allmenninger og statseide eiendommer i fjell, skog og kyst til private. Dette var nemlig «verdier som kunne realiseres» gjennom salg, og som det «ikke fantes noen grunn til» at det offentlige skulle eie, særlig når privat eierskap ville innebære at disse ville «bedre ta vare på» verdiene enn det offentlige.

Så tvang en igjennom mer snøscootertrafikk på tross av protestene fra en samlet friluftslivs- og naturvernbevegelse, og mot egne fagorganers innstendige anbefalinger. Deretter, og mot løfter om motsatsen, fikk vi frislepp av støyende vannscootere, og selv elmotoriserte sykler får fritt frem på hva som finnes av turstier, også på fjellet, også i nasjonalparker.

Plan- og bygningsloven er mangesteds satt ut av funksjon, advarte sivilombudsmannen i forrige uke. «Kommunene selv» får styre utviklingen uten hensyn til nasjonale retningslinjer; samfunnets kontrollorganer, som fylkesmenneskenes naturvernavdelinger, er blitt fratatt oppgaver og myndighet.

Friluftslivets organisasjoner – paraplyorganisasjonen Norsk friluftsliv og Friluftsrådernes landsforbund – er maktesløse og avspises med snuspenger fra det offentlige. NHO-reiseliv, med eks-minister Kristin Krohn Devold som direktør, er derimot blitt dominerende premisseleverandør for friluftslivspolitikken.

Når alt kommer til alt, er det neppe overraskende at en borgerlig regjering sverger til marked, privat eierskap og næringsinteresser. Å tone ned eller avvikle overgripende politiske mål og føringer, å demontere offentlige styringsorganer og å marginalisere frivillighetens interesserepresentasjoner, som måtte ha andre idealer, blir da en nødvendig konsekvens. Dette er innenfor rammen av den polaritet mellom høyre og venstre som preger vårt samfunn. Og som vi er nødt til å akseptere, skal vi gjelde som demokrater.

Men det er utilgivelig, særlig i disse tider, at en stortingsmelding om friluftsliv ikke har noe substansielt å si om politikkenes konsekvenser for natur- og miljøvern, ja for den ressurs- naturmangfolds- og klimakrise som opptar oss mer enn noe annet. Vi finner intet om hva det utstrakte reiselivet, utstyrsraseriet, båtsalget eller hyttebyggingen

betyr for ressursbruk og klimaforpliktelser. Ikke noe om hva hyttepolitikken innebærer av båndlegging av arealer, energikostnader for oppvarming, privatbilisme, fortrengsel av villrein og annet vilt. Meldingen har ingen bekymringer for at kommersialisering og åpning for utstyrskrevene avarter forsterker sosial ulikhet.

Dette bryter mot selve kjernen i friluftslivstradisjonen. En overser at friluftslivet gjennom hele dets historie har vært nært knyttet til naturvernets interesser. Ja, mer enn dette – i møtet med naturen har mennesker erfart alternative verdier og livsmønstre. Mennesker har søkt kritisk distanse til hverdagens allmenne gny i naturmøtet og det frigjorte fellesskapet. Slik sett har friluftsliv, på et følelsesmessig og opplevelsesmessig plan snarere enn et intellektuelt, gitt rom for mot-erfaringer, bevissthet og ansatser til samfunnskritikk.

En kan selvsagt spørre om det spiller noen rolle at vi tar del i friluftslivet på den ene eller andre måten, kommersielt eller ikke. Er ikke formene likegyldige i forhold til innholdet? Jeg vil svare med et bilde:

Noe merkelig skjer når vi knytter oss inn i taulag, som når vi krysser en bre eller ta oss frem i tett snøfokk. Det som sosialpsykologene kaller *gruppebånd*, blir noe mer enn en abstraksjon. Båndet er jo selve tauet, og det har sin egen logikk. Og etikk.

Vi oppgir noe av personlig uavhengighet, men vinner styrke, individuelt og som gruppe. Hver og en blir del av en enhet større enn summen av enkeltpersonene. Vi må handle selvstendig, men på vegne av fellesskapet.

Selv om den mest erfarne går først og trækker spor, deler vi samme vilkår. Taulaget må velge vei og finne ferdrytme som passer selv den minst erfarne. Tar vi ikke hensyn til hver og en, taper alle. Gjennom avhengigheten er vi prinsipielt likestilte. Den enkeltes retter korresponderer med pliktene.

Vi vinner trygghet og styrket evne. Gruppen klarer mer enn de enkelte på egen hånd. Men vi opplever fremfor alt *avhengigheten av hverandre som et gode*. Solidaritet blir etterhvert en selvfølge. Vi er hverandres sikkerhet. Tauet binder oss til prinsippe om aktiv deltakelse og medansvar.

Slik kan taulaget stå som symbol for en grunnholdning i vår tradisjon. Naturen er åpen for alle, den er vår – etter målet av vår samlede evne. Men den stiller *krav* til oss, som ikke er «hindringer» samfunnet bør rydde vekk, ut fra en forskrudd avart av den universalistiske likhetsideologien. De er tvert imot selve grunnlaget for de gode opplevelsene av kvalitet i egne handlinger.

Naturen er slik den er og behandler alle likt. Den har sine absolutter. Blir det altfor bratt, løsner snø-

skredet. Velger du ikke sted og stund, kan forsøket på å vasse over elva koste livet. Mestrer du ikke vinden og bølgene i kajakken, blir irttesettelsen konkret. Bedre kan ikke vår tid gigantiske illusjon om at vi behersker naturen og gjort oss uberoende av naturen bli avslørt. Alles vår totale avhengighet av naturen blir fullt ut tydelig når vi oppsøker den hvor den ennå eier sin frihet. Her må vi øve oss i kunsten å føye oss etter naturens væremåte, foreta valg, handle og ta ansvar for konsekvensene. Da kan vi oppleve at naturen «tar oss i skole». Naturens krav, når vi mestrer dem, blir vår styrke.

Friluftsopplevelse er derfor noe annet enn *been there, done that*. Først når vi blir personlig engasjert, betyr møtet med natur noe på dyppet av oss. All meningsfull formidling i friluftsliv må la den enkelte erfare naturens krav fullt ut. Vi må gjøre situasjonens vilkår tydelige, vise til gode rutiner og forbilder, bygge opp den enkeltes ferdigheter, bevisstgjøre erfaringer, skape selvinnsikt og selvtillit.

Slik kan den enkelte bære med seg ferdigheter fra et taulag til et annet. Du går i taulag med noen som har gått med andre, som igjen har gått med andre, like tilbake til pionerene. Hvert taulag er usynlig

Utforskning utenfor stien. Nordmarka, Sør for Sørkedalen.
Foto: Ingunn Lund-Vang.

knyttet til en levende kjede vi kaller friluftslivstradisjonen. Den rommer mer av samlede erfaringer en den enkelte kan utvikle på egen hånd. De mindre erfarne skal ikke bare bli *tatt med* på tur, men bli *innviet* i de merkelige, mer eller mindre «barske» gleder, som naturmøtet kan gi.

Taulaget er også bilde av et samfunnsideal. Retter i balanse med pliktene. Delt ansvar. Fellesskap og solidaritet. Prinsipiell likestilling, fordi vi alle er deltakere. Ansvar for å gjenskape kunnskapen i en tradisjon og å utvikle den videre. Den kyndiges plikt til å dyktiggjøre andre, plikt hos den som skal lære om å la seg involvere fullt ut.

Forstått slik har taulaget en iboende pedagogikk med et radikal-demokratisk budskap. Demokrati er ikke en styrelsesform blant andre, men en verdi i seg selv. Mennesker blir myndige i sine egne liv og medansvarlige for de sammenhenger de deltar i. Nettopp dette er kameratgruppens etikk, holdningen til familien på tur, de frivillige organisasjonenes dypere budskap, de gode formidlingstiltakenes grunnleggende ærend. Vi kan levendegjøre disse verdiene i taulag på bre, i en seilbåt, på en kanotur, fottur, en ekskursjon eller skitur – i situasjoner hvor vi er gjensidig avhengige og skaper noe i fellesskap.

I markedets logikk, derimot, har ikke den enkelte retter i samsvar med pliktene. Forholdet mellom mennesker formes av rollene selger/kunde. Å *betale* er kundens eneste forpliktelse. Selgeren plikter deretter å levere et produkt med den kvalitet som er forespeilet.

Sammen danner kunder, selgere, varer og tjenester et marked, hvor verdien av godene blir bestemt som en funksjon av tilbud og etterspørsel. Det som det er lite av i forhold til etterspørselen, får høyest verdi. Det som det er nok av til alle, er økonomisk verdiløst. Markedets logikk tilsier derfor at *frie goder* truer økonomisk verdiskaping; for å skape markedsverdi må en avstedkomme mangel, eller å få mennesker å etterstrebe det sjeldne og eksklusive.

Rettene som henholdsvis borger og kunde bygges på to motsatte prinsipper. Selvsagt er det ikke moralsk forkastelig å betale for å lære seg noe, eller for tryggheten å ha en kyndig i laget. Vi trenger også profesjonelle aktører innen friluftslivet – i skolen, men også de som har veiledning og føring som yrke og næring. Selvsagt skal vi ha en reiselivsnæring og en livaktig turisme – hvem av oss er ikke også av og til per definisjon turister? Men ille er det når markedets logikk slår beina under taulagets etikk.

Hvis et livsområde først er ført til markedet, vil pengenes makt dominere over allmenninteressene. Hva skjer hvis naturopplevelse blir et salgsvare hvor alt har en prislapp? Har de noe å gjøre krav på, de som ikke betaler for seg?

Hvis turoperatørens kunder legger igjen pen-

ger i lokalsamfunnet, samtidig som løst friluftsfolk kun bidrar med slitasje på stier – hvem sine interesser veier da tyngst? Hvis noen er villig til å betale for de preparerte skiløypene – hvorfor da ikke avvise de som lar være? Hvis antall besøkende må begrenses i et sårbart naturområde med kostbar forvaltning, skal vi ikke premiere dem som verdsetter besøket høyest – i kroner og øre? Skal salgbare kvaliteter sløses vekk til noen for ingenting, når andre er villige til å bla opp?

Den kommersielle logikken vil få oss å prøve alt men beholde intet. De mennesker er elendige konsumenter som er fornøyd med det de har og trygge i hva de er. De må derfor rystes, bli usikre på seg selv, latterliggjøres, lure på om de er akterutseilt: Stakkers menneske – ser du ikke selv at du ikke *får nok ut av det korte livet ditt* ...

Derfor trenger vi motkreftene fra folk i natur- og miljøbevegelsen. Mennesker som forener solide kunnskaper med forpliktende utrettelig engasjement. Som gir en stemme til den natur som ikke kan føre sin egen talen. Som graver frem de ubehagelige fakta makten ønsker å holde skjult. Som stoler på folkelig mobilisering, på kraften i de bedre argumentene, på opplysningsarbeid og kunnskapsdeling, på fellesskapsløsninger og engasjement for noe større enn egeninteressen. Som fanger opp motstemmene, samler disse til en opinion som får selv makten til å lytte, og endre – hvis ikke politikken, så dog retorikk:

Kanskje er dette det mest positive tegnet i vårt tid – at maktens menn og kvinner er blitt nødt til å overta miljøbevegelsens språkbruk. Ikke i stortingsmeldingen om friluftsliv, men overalt ellers hører vi om «grønn omstilling», om «det grønne skiftet», blir påmint om «bærekraftsmålene», forsikret om troskap til «klimaforpliktelsene».

Miljøbevegelsen er én i den lange raden av folkelige motstandsbevegelser. Kampen mot slavehandel. Arbeiderbevegelsen. Kvinnebevegelsen. De skeives krav på menneskeverd.

Historien til disse viser nokså entydig: Når makten overtar opposisjonsbevegelsens retorikk, når den erklærer seg enig i målene, men insisterer på mer tid, mer moderasjon, mer tålmodighet, når den henviser til det herskende systemets gode vilje og evne til å rette opp misforhold innenfor rammene av det etablerte skikket – da er makten i virkeligheten i full retreat.

Gjennombruddet gjenstår, bakslag vil komme, men noe avgjørende har allikevel skjedd:

Dragen, som holder oss alle fanget, tviler på styrken i sitt eget grep.

Nær-natur

Du er heldig hvis du har et stykke natur like ved der du bor. En park med noen trær er bedre enn ingen park. For parken gir klare signaler om årstidene, med løvsprett, litt fuglesang, noen blomster, fargerikt høstløv og den aller første, nølende snøen. Og har du en hundremeterskog innen gangavstand, med gamle trær, røtter og ekte skogbunn – kanskje noen mosegrodde steiner og litt kratt også, da kan du besøke en liten verden når det passer deg. Kanskje undres over noen rare moser, eller du oppdager en langsom snegle som tålmodig bærer på sitt snodde hus. Har du tilgang til en ordentlig skog, kan du kanskje finne en velgjørende stillhet, krydret med litt vindsus, fuglekvisper eller bekkesilder? Eller du kan velge å streife omkring – kanskje jogge – og la bikkja løpe fritt? Eller, som det sto i en påskeavis i disse korona-tider: «Finn en liten topp eller en kolle der du kan legge sitteunderlaget og se opp på stjernene».

Poenget er at nær-natur er viktig. Særlig heldige er de som har skog tilgjengelig innen rimelig gang- eller sykkelavstand. Mange har spesielle stier som de liker å gå. Ja, stier er viktige. De er som gamle venner. De fører fram til steder. Og kanskje har man små favorittsteder som man vender tilbake til med glede. Det kan være et gammelt tre som det er godt å sitte under, en liten bekk hvor man kan få filosofert litt, eller en stor stein som alltid er der. Små, faste punkter i tilværelsen, innen rekkevidde på en liten ettermiddagstur. Og i disse hengekøyetider kan man frimodig dra ennå lenger innover og overnatte i skogens ro, enten med gode venner eller befriende alene.

Stedstap kaller man det når et sted man er glad i blir borte. I de siste årene har mange meldt om stedstap i sin nær-natur. Mange husker nok byrådens planer om «aktivitetssoner» i de ytre delene av Marka, hvor det lå an til at det kunne ble nedbygging av natur og kunstige anlegg i nær-naturen. Motstanden mot disse «anleggssonene» ble så voldsom at de nå er skrinlagt. I stedet har det reist seg en debatt om hvordan Bymiljøetaten bør skjøtte nærskogen i Marka. Eksempler fra Østmarka viser hvordan nær-marka ikke bør forvaltes. Noen steder har folk opplevd at den fine, gamle tur-skogen som de var så glade i, og som piffet dem opp i travle tider, plutselig var brutalt slaktet. Med dype, sølete hjulspor og kvist over alt, betegnet beboerne området som en «krigssone». Sjelden har jeg sett så rasende og fortvilte personer stå opp mot Bymiljøetatens folk. Østmarkas Venner har prøvd å ta den debatten videre og foreslått at nærskogen bør har helt spesielle forvaltningsregler – med ikke-hogst som hovedprinsipp. Over lang tid

kan det hende at enkelte trær av sikkerhetsmessige grunner bør tas ned, eller at en forsiktig, flekkvis forynging kan finne sted. Kanskje man kan bruke hest i arbeidet? Eller manuell, kontrollert hogst. Det har stor verdi at den skogen vi er blitt glad i kan bestå, slik vi er vant til å sette pris på den.

Det trengs både en verdidebatt og en skjøtselsdebatt om nærskogen. Pandemien har vist oss tydelig hvilken verdi nærskogen har for både folk og dyr, og at det bør være en del av kommunens «grønne velferd» å stille pent med både den og brukerne. Det er en billig investering i folkehelse!

Ofte er det slik at man forstår verdien av naturen først når man mister den. Da er det for sent. Men pandemien har vist oss verdien av naturen uten at vi har mistet den. Vi har så og si «gjenoppdaget» naturen. Å hegne om en gjenoppdaget verdi – mens den ennå finnes – det er vår store sjanse.

Å ha tilgang til natur i nærmiljøet er viktig, ikke minst for barna, for å kunne bli kjent med og utforske naturens verden. Her fra kongeskogen på Bygdøy som brukes mye av hovedstadens befolkning. Bygdøy var et av de bynære områdene som NOA har vært en sentral aktør i arbeidet med å få vernet naturverdiene i. Foto: Ingunn Lund-Vang.

Overskuddsliv i naturen: Friluftsliv

Friluftslivet har fått en stadig viktigere rolle etter hvert som skyggesidene ved industristatens urbane livsform har trådt klarere fram. Som Fritjof Nansen bemerket, er friluftsliv en delvis gjenopptagelse av en tidligere livsform. Menneskene har gjennom hele sin eksistens inntil helt nylig vært jeger og samlere, altså levd og arbeidet i natur. I langt mindre enn en promille av deres historie har de forsøkt seg på en livsform preget av teknikk og i trange omgivelser. Så sent som i begynnelsen av dette århundre mente mange av de toneangivende «futurister», f.eks. H.G. Wells, at det ville lykkes og at menneskene ville bli lykkelige i sin helt nye måte å leve på.

Men på samme tid grep friluftslivet om seg. Mer eller mindre lekende former for korte opphold i natur. Betegnelsen «overskudd» passer for så vidt som oppholdene ikke tjente til å skaffe næring eller på annen måte kunne karakteriseres som arbeid. Karakteristisk nok har friluftslivet antatt former som minner om den fysiske aktivitet i jeger- og samlerkulturene: Ved vann og vassdrag: svømming, dykking, roing, padling, seiling, fiske. I skog og mark: Fottur, leirliv, ski, ridning, jakt. På fjell og vidde: Fottur, leirliv, brevandring, klatring, skitur, skibestigning av fjell, fiske, jakt.

Hva med forholdet til konkurransebetont idrett? Nils Faarlund uttaler (1973):

Konkurranse som verdi står for en selvrealiseringsform som er reservert for de få. Konkurransemotivert livsform forutsetter «tapere». Selvrealisering for de få forutsetter at de mange fratras selvrealisering. Konkurransen som verdi er altså ekskluderende og elitistisk. Friluftsliv forstått som overskuddsliv i naturen forutsetter derimot andres selvrealisering for å oppnå egen (kfr. En selvoppfatning som ikke skiller individet ut fra naturen).

Et viktig moment er nødvendigheten av innsats. Uten innsats ingen kvalitet, uten kvalitet redusert glede. Glede over kvalitet i egen livsførsel er autotelisk verdiopplevelse, eller indre motivering. Konkurransemotivering er ytre motivering og derfor også svakere motiveringsform.

Der hvor arbeidslivet foregår i natur, er behovet for overskuddsliv i natur rimeligvis beskjedent. Behovet er imidlertid stigende. Dette kan b.l.a. tilbakeføres til at landbruket drives mer og mer in-

dustrimessig og stressfremkallende.

Forskjellen mellom jeger- og samler-kulturens jakt og moderne lystjakt er påfallende. Den første er preget av kulturen, den er del av og er nødvendig del av livsoppholdet. Tekniske hjelpemidler er enkle, dyktigheten stor og gjenstand for opplæring fra far til sønn. Identifisering med viltet er intens. Emnet bringer oss over til behandling av friluftsliv fra økosofisk synspunkt.

De nåværende former for friluftsliv preges av mangler ved den nåværende urbane livsform. Hvis det lykkes å eliminere dem, vil preget forsvinne. Videre vil behovet for friluftsliv i de former som nå dominerer avta, hvis bosettingsmønsteret endres slik målene for grønn politikk angir. De fleste vil da leve i lokalsamfunn med rik tilgang på variert natur og i sitt arbeid vil de gjøre bruk av myk og nær teknologi.

Med tanke på de nærmeste år, er det viktig å stake opp retningslinjer for etisk og økologisk ansvarsbevisst friluftsliv. Disse kan formuleres slik:

1. Respekt for alt liv. Respekt for landskapet. – Av dette følger at lystjakt elimineres. Bortsett fra "kamerajakt" innskrenkes jakt til det som inngår i viltpleien. Sporløs ferd: Man etterlater intet spor i landskapet. Vardebygging innskrenkes, hyttebygginge legges beskjedent. Urbaniserte boliger får ikke status av hytter.
2. Friluftspedagogikk i identifiseringens tegn. – Barns – og eldres – trang og evne til identifisering med liv og landskap opphjelpest. Konvensjonell målrettethet: Å komme fram, å bli dyktig, å bli flinkere enn andre, å få ting unnagjort, å beskrive i ord, å ha og bruke fint og nytt utstyr – dempes. Evnen til dyp, rik og variert opplevelse i og med natur blir gjort bruk av.
3. Minimal belastning av naturens kretsløp kombinert med maksimal selvberging. Dette ideal er i dag en stor utfordring. Ved økende viten om bruk av stedsegne planter og annet lokalt tilgjengelig, kan man svært ofte opprettholde eget liv i naturen ved lokale ressurser. Men det fordres samtidig kjennskap til naturens bæreevne. Dette innskrenker antallet mennesker som kan (tilnærmet) selvberge seg innen et begrenset landskap.
4. Naturlig livsstil. Allsidig samværsform med mest

mulig dveling ved målene, minst mulig ved det som kun er middel. Så vidt mulig eliminering av teknikk og apparatur hentet utenfra, spesielt fra bykulturen.

5. Tid til omstilling: De som kommer fra bylivet har vanligvis en viss sans for ro, stillhet og annet som står i skarp kontrast med stressende urban livsform. Men vanligvis inntreter etter noen dager eller en uke en viss understimulering: Savn av radio, televisjon, kino osv. Det tar tid før de nye omgivelser virker i dybden. Det er helt normalt at det tar flere uker før følsomheten for natur blir såpass utviklet at den fyller sinnet. Hvis en hel del teknikk og apparatur stilles imellom en selv og naturen, gjør en det håpløst for naturen å komme på talefot med en.

De foregående fem punkter angir retningslinjer. Hvis de oppfattes som normer, må man huske på at mange andre normer kommer inn i bildet ved konkrete avgjørelser. Ellers kan oppholdet i natur bli krampaktig eller fanatisk i oppfyllelse av delnormer, og ikke til glede for noen.

De fem punkter er fra vekstøkonomiens side å betrakte som fem farlige giftstoffer. Man må regne med at offentlige virkemidler ikke i de nærmeste år vil settes inn til fordel for etisk og økologisk ansvarsfull friluftsliv. For vekstøkonomien gjelder det at målene, egenverdiene, glemmes til fordel for midlene.

Slik forholdene har utviklet seg, er det meget sterke krefter som søker å erstatte friluftsliv med mekanisert miljøødeleggende og konkurranseformet opphold i natur. Å endre retning kan bare skje ved en langvarig allsidig kamp.

Det er vanlig nå å forveksle sport og friluftssaktivitet. Skøytesportsinteressen tilfredsstilles hovedsakelig i sittende stilling. Utflukter på skøyter i naturmiljøet er på retur. Det trengs en prinsipiell debatt og omfordeling (relokering) av økonomiske midler som var frigitt på en tid da ordet «idrett» ennå var nøyte forbundet med friluftsliv. For å ta et eksempel: «Foreningen til skiidrettens fremme» var i hovedsaken beskjeftiget med friluftsliv. Å ferdes på ski uten tanke på konkurranser er det sentrale anliggende.

Da overhåndtagende urbanisering forkrøpelt menneskenes liv i rike industristater, oppsto krav om nasjonalparker og andre store arealer for friere utfoldelse. Imidlertid ble behovet for alburom og aktivitet i det fri antatt å være et slags luksusbehov hos eliten. Arbeiderbevegelsens ledere synes ikke å ha vært forberedt på at de økonomisk lavere klasser skulle få noe slikt behov. I våre dager melder imidlertid behovet seg også der. Det viser seg da at de økonomisk noenlunde lett tilgjengelige friarealer blir sprengt og antar et urbant preg – kødannelse, forsøpling, ødeleggelse av vegetasjon, fatal inn-

skrenkning av bevegelsesfrihet, luksusboliger og luksusliv i stedet for hytter og hytteliv. Raffinement som kan være av betydning i toppkonkurranser, men som er helt latterlig å anskaffe til friluftsliv, blir allikevel solgt til de velstående og sløvere deler av allmenheten ved smart salgsteknikk.

Allerede nå i 1970-årene er mange naturparker i USA blitt så overbelastet av mennesker at et ytterst strengt regelverk er innført. Typisk trinnvis utvikling: forbud mot å slå leir i visse områder – forbud mot å slå leir unntatt i små innhegninger – generelt forbud mot å slå leir, å samle ved og mot leirbål – forbud mot å lage mat uten i sementerte kasser – forbud mot å lage mat utendørs. Forbud mot å bevege seg i bratt lende (erosjon) – forbud mot å gå utenfor oppmerkede stier – forbud mot å gå utenfor asfalterte stier – forbud mot lengre opphold – stempleplikt hver dag – forbud mot overnatting.

Fra å komme til et sted med øket frihet, kommer man inn i en ghetto eller et slags museum.

Hvis søkningen tiltar fortere enn tilgangen på nye områder, vil naturparkene miste sin vesentlige verdi. Det vil kanskje alltid bli noe tilbake, men kun tilgjengelig for folk som kan ofre mye tid og fremfor alt mange penger på besøkene. De kresne oppgir offentlige friluftsområder og søker å kjøpe opp vakre arealer til privat bruk. Dette ødelegger muligheten for fremtidige friarealer.

Samarbeid mellom industriens og konkurranseportens representanter har ført til et enormt utstyrspress: Stadig nye såkalte forbedringer blir markedsført og normer om utskiftning blir innprentet og akseptert av store deler av befolkningen. Raffinement som kan være av betydning i toppkonkurranser, men som er helt latterlig å anskaffe til friluftsliv, blir allikevel solgt til de velstående og sløvere deler av allmenheten ved smart salgsteknikk. Da utstyr til friluftsgeneralister er langt billigere enn spesialutstyr, gjelder det å få folk til å spesialisere seg. Videre lønner det seg å selge saker som fordrer stor kapitalinvestering, herav press bl.a. i retning av salg av snøscootere fremfor ski, og anbefaling om å erstatte de kjøpte snøscootere med stadig nye modeller. De ligner nå kostbare sportsbiler. I Canada er utviklingen kommet lenger enn i Skandinavia. På skitur nær byene i Canada, altså i områder hvor folk uten særlig god økonomi har anledning til å luften seg, gjelder det å holde tungen rett i munnen, være trafikkbevisst og ikke tenke på andre ting, ellers kan man bli kjørt ned når gjenger av scooterentusiaster raser forbi. Fotgjenger-bilist-forholdet fremkommer i ny skikkelse, og møtet med naturen uteblir. Salget av små fly stiger, siden man må besøke fjernere og fjernere områder for å få del i de ganske enkle og elementære arter av friluftsliv. Etter en gigantisk innsats av ressurser og teknikk lykkes dette – lykke-

lig strekker direktøren seg på en enkel brisk i tømmerkoiene, lytter til fuglesangen, åpner en knirkende tredør og ser ørreten sprette. Folk biter på utstyrskroen og forlenger arbeidsdagen og øker stresset i byen for å få råd til det mest «moderne». Slitne og med liten tid til overs raser de inn i friluftsområder og raser tilbake til byene. Verden vil bedras!

Friluftslivets gjenvordigheter i industristatene er et av de beste eksempler på den kollektive galenskap som inntreer ved å la midlene dominere over målene inntil dveling ved målet faller bort.

I det foregående er intet uttalt mot menneskets tekniske interesse og entusiasme – den synes å gripe like dypt og begynne like tidlig som den seksuelle – eller enda tidligere. (Jean Piagets arbeider kan tas til inntekt for dette syn). Hva jeg har omtalt, er arter av kollisjoner mellom ulike engasjementer hvorved minst én blir skadelidende. Tilfredsstillende av behovet for friluftsliv og behovet for apparatorientert teknisk utfoldelse kan ikke skje samtidig. Og de politisk-økonomiske krefter i industrilandene presser i retning av prioritet for den kapital-intensive apparat-teknikken: Det apparatfattige liv er en hemsko.

I det foregående er heller intet sagt om i hvilken grad mennesket er biologisk forskjellig fra alle dyr. Utviklingslæren legger i det store og hele vekt på likheter. Enkelte biologer søker å motvirke en for stor konsentrasjon om likhetene. Dette gjelder f. eks Adolf Portmann.

Utdraget «Overskuddsliv i naturen: Friluftsliv» er hentet fra boken «Økologi, samfunn og livsstil» av Arne Næss, utgitt i 1976. Første versjonen av boken, «Økologi og filosofi» kom ut i 1971, og var Arne Næss sitt forsøk på utvikle et filosofisk system som han kalte dypøkologi. Boken har hatt stor innflytelse på miljøbevegelser i ettertid. Bokomslag og utdraget er brukt med tillatelse fra Universitetsforlaget.

Arne Næss

Arne Næss (1912 – 2009). Filosof, professor og fjellklatrer, friluftsmann og pioner og aktivist i norsk natur- og miljøvern. Næss var en av Norges mest kjente filosofer. Han lanserte begrepet dypøkologi på 1970-tallet, og regnes som grunnlegger av dypøkologien.

DYPØKOLOGIENS 8 PUNKTER

1. Det har egenverdi at mennesket og annet liv på jorden utfolder seg. Verdien av andre livsformer enn menneskene er uavhengig av hva nytte menneskene kan ha av dem for snevre menneskelige formål.
2. Livsformenenes mangfold og rikdom har verdi i seg selv.
3. Menneskene har ikke rett til å redusere dette mangfold, som heller ikke begrenser tilfredsstillelsen av våre vitale behov.
4. Full utfoldelse av enkeltmenneskets og kultur mangfoldets muligheter er forenlig med vesentlig reduksjon av menneskepopulasjonens størrelse. Bevarelse og videreutvikling av andre livsformers mangfold og rikdom forutsetter en slik reduksjon, eller, alternativt, at vi endrer vår livsmåte i vesentlig grad, noe som er svært usannsynlig at vi vil gjøre.
5. I nåtiden er størrelse og arten av menneskets inngrep i naturen uforvarselig, og situasjonen forverres med stigende hastighet.
6. Vesentlig bedring forutsetter endring av grunnleggende økonomiske, teknologiske og ideologiske strukturer. Endringen vil muliggjøre en gledesbetonet opplevelse av «at alt henger sammen.» Den såkalte «kamp mot naturen» blir meningsløs.
7. Den ideologiske endring vil i vesentlig grad bestå i søken snarere etter livskvalitet enn levestandard, og opptatthet mer av mål enn av midler for disses egen skyld.
8. De som aksepterer disse punkter har ansvar for å søke å bidra direkte eller indirekte til å få i stand de nødvendige endringer.

I 1984 utarbeidet Arne Næss i samarbeid George Sessions «den dypøkologiske plattform», bestående av 8. punkter som beskriver verdier og prinsipper som er sentrale for dypøkologien.

Det umuliges kunst

Denne saken handler verken om Mar-ka eller Oslo, men om den glemte 'A'en i NOA: Akershus. Der fins det både lo-kallag og naturvernstrider. Dette hand-ler om en pågående kamp der naboer, naturvernere, idrettslag og ornitologer i fellesskap slåss mot kommunen og sterke kapitalkrefter. For Naturvernfor-bundet i Lillestrøm har dette vært en av de mest krevende sakene på mange år.

Høsten 2019 vedtok Fet kommu-ne en reguleringsplan som åpnet for Romerikes nest største deponi for for-urensede masser – et gigantianlegg. Forut for vedtaket lå tre års arbeid med konsekvensutredning (KU), hø-ringer, politiske møter og et nesten enstemmig vedtak i kommunestyret (bare MDG stemte mot). Det var knapt noen kritiske innvendinger, og alle var vel forlikte. Basert på vedtaket sendte bedriften, Jølsen Miljøpark, søknad til Fylkesmannen (FMOA) om utslippstil-latelse fra det planlagte deponiet, og FMOA sendte saken på høring august 2020. Det var da bomben smalt.

Det var nemlig en liten hake ved vedtaket i Fet. Deponiet var planlagt i utkanten av Fet kommune, men helt inntil Skedsmo, og ingen naboer, frivillige organisasjoner osv. i Skedsmo hadde fått noe som helst varsel. Ikke før nå, da FMOA sendte utslippssøkna-den på høring. I saksdokumentene i Fet sto det mange fine formuleringer om hvordan berørte parter skulle inklude-res, at loven stilte strenge krav til med-virkning osv., og i hvert eneste politiske saksframlegg ble det presisert at alle berørte naboer hadde blitt varslet med brev. Ingenting av dette stemte. Ingen berørte naboer hadde blitt varslet. Da var det ikke så rart at politikerne i Fet stemte for. Det kom jo ingen protester. Tre måneder seinere var Fet, Skedsmo og Sørum tvangsgiftet inn i Lillestrøm kommune. Det var neppe tilfeldig at saken ble behandlet rett før kommune-sammenslåingen. Utbygger er nemlig en av Fets største grunneiere.

Det tok ikke lang tid før det ble folke-

oppstandelse på Leirsund og Asak, som ville få deponiet som nærmeste nabo. Romerikes Blad hadde et førsteside-oppslag med den mest berørte naboen, Henning Breivik, som eier Torgunrud gård. Deponiet var planlagt nesten helt inntil landbrukseiendommen hans. Samme dag ringte han til undertegne-de, som er leder av Naturvernforbundet i Lillestrøm. Jeg tok en tur til det plan-lagte deponiområdet og forsto raskt at vi sto overfor en miljøpolitisk skandale. Ikke nok med at administrasjonen i Fet hadde ført sine egne politikere bak lyset og ikke varslet naboene, slik de sa at de hadde gjort. Området besto dels av en ravinedal med en av de flotteste edelløv-skoger jeg har sett på Romerike, og jeg har vært i flere raviner enn folk flest.

Så begynte snøballen å rulle. Leir-sund Vel tok initiativ til en under-skriftskampanje og fikk samlet nok underskrifter til å kreve at saken skul-le tas opp på et kommunestyremøte. Vi i Naturvernforbundet fikk trommet sammen en større gruppe biologer som på frivillig dugnadsbasis og med stor entusiasme kom på kartlegging. Hva skulle vi gjort uten ildsjelene? Det var særlig kartleggingsgruppa til Romerike sopp- og nyttevekstforening som bidro med en uvurderlig innsats for å gjøre den jobben som COWI, konsulentene til Jølsen-parken, ikke hadde gjort. Det vil si – COWI laget en rapport om naturm-

Kartleggingen som Naturvernforbundet gjennomførte med hjelp fra kartleggingsgruppa til Romerike sopp- og nytteforening og andre biologer førte blant annet til funn av flere rødlistearter. Foto: Sverre Solberg.

angfold til KUen, men rapporten var svært mangelfull og sterkt farget av utbyggers ønske om grønnvasking. COWI nevnte ingenting om almeskogen med ask, lind, hassel og lønn, og de oppdaget ingen av rødlisteartene som våre biologer fant.

Jeg hadde kontakt med flere lokalpolitikere, og alle sa omtrent det samme: Ja, dette høres ikke bra ut, men en vedtatt reguleringsplan er juridisk bindende, så den er det er nærmest umulig å få gjort noe med. Og her må leseren merke seg formuleringen: «nærmest umulig». Vi kommer tilbake til det.

Sammen med Leirsund Vel og berørte naboer dannet vi en aksjonsgruppe som jobbet mot media og lokalpolitikere. NRK var interessert (de har jo tidligere jobbet mye med en annen deponisak i kommunen, nemlig Brånåsen i Skedsmo), men fikk aldri somlet seg til å komme på banen. Romerikes Blad har derimot hatt mange større oppslag og har gitt oss uforbeholden støtte på lederplass i kampen mot deponiet.

Høsten 2020 sendte naboene og NOF OA (Norsk Ornitologisk Forening avd. Oslo og Akershus) hver sin formelle

klage på det famøse planvedtaket i Fet. NOF OA hadde ved oppstart av KU i 2016 kommet med mange viktige innspill, men utbygger utestengte dem seinere fra deltagelse i prosessen med begrunnelsen at «videre deltakelse fra ornitologisk forening ansees ikke nødvendig».

Klagene ble sendt til administrasjonen i Lillestrøm kommune, som raskt informerte utbygger og ga en midlertidig vurdering om at klagen måtte avvises fordi de hadde kommet for seint. Det var nemlig gått mer enn et år siden planen ble vedtatt. Det ble likevel bestemt at klagen og spørsmålet om eventuell opphevelse av reguleringsplanen skulle opp til politisk behandling våren 2021. Kommunedirektøren leverte sin innstilling med en klar anbefaling om å avvise klagen samt å ikke oppheve reguleringsplanen, altså to separate saker. Kommunen innrømmet at det var begått grove saksbehandlingsfeil i Fet og at feilen kunne ha påvirket utfallet av saken i 2019, men mente likevel at hensynet til utbygger måtte veie tyngst fordi det hadde gått så lang tid.

Hadde klagen kommet tidligere, ville saken stilt seg annerledes, mente kommunedirektøren. Med andre ord: Det forventes at vi innbyggere i Lillestrøm kommune har synske evner og kan klage på ting før vi har fått vite om dem.

Utbygger hyret en kjent advokat som leverte et brev til kommunen med fulgte trusler mot en mulig opphevelse av deponiplanen. Vi i aksjonsgruppa innså at vi også trengte profesjonell juridisk bistand og engasjerte en advokat fra et firma på Lillestrøm til å skrive en innstilling til kommunen. Saken har nå vært oppe i tre instanser: Hovedutvalg, formannskap og til slutt kommunestyret 14. april. Der vant vi en brakseier med 45 mot 10 stemmer for å oppheve planvedtaket i Fet. Til slutt sto Høyre igjen som det eneste partiet som mente det ikke var nødvendig med noen ny høring.

Og her kommer vi tilbake til formuleringen «nærmest umulig» å oppheve en vedtatt reguleringsplan. Da jeg nevnte det for Håkan Billing, leder av NOF OA, svarte han kjapt: Ja, men «nærmest umulig» betyr jo at det er mulig! Jeg hørte han smilte da han sendte den

Det er gjort tre funn av svøpfellmose (Neckera pennata, VU) i dette området. Her på trestamme.
Foto: Sverre Solberg.

eposten, og jeg måtte smile selv da jeg leste den. Naturvernarbeid i dag handler gjerne om det umulige kunst.

Men selv om dette var en svært viktig seier, er deponisaken på ingen måte avgjort. Det er stor fare for at politikernes vedtak egentlig bare var et taktisk grep for å sikre ryggdekning for å si ja til depotet når saken kommer til ny vurdering. Jobben vår har bare så vidt begynt.

Denne saken har mange andre sider som det ikke er plass til å ta opp, som for eksempel: Dagens næringsområde ved Jølsen driver et knuseverk som fører til store støvutslipp, men tillatelsen gikk ut for fire år siden. Bedriften utvidet næringsområdet uten tillatelse i årene 2009-2013. Naboene har allerede i dag så store støy- og støvbelastninger at det har gitt helsemessige problemer.

Dette er altså Lillestrøm kommune i 2021. Til overmål er dette den eneste

kommunen i landet som har vedtatt en kommunal verneplan for raviner. Her vil man altså plassere et gigantisk deponi i en ravine der biologene har klassifisert edelløvsbogen til å ha «svært høy kvalitet».

Kartleggingstur høsten 2020 med kartleggingsgruppa til Romerike sopp- og nytteforening pluss andre biologer. Foto: Sverre Solberg.

Av Ragnar Thoen

Storstilt hyttebygging i Nordmarka

I Marka rundt Oslo har det lenge vært ca. 3500 hytter. En viss konsentrasjon rundt Ringkollen, Løvlia og Mylla, men ellers spredt rundt omkring. Det kan være noen hytter langs vann, gamle, ensomme koi-er der du må vandrestykke med sekken på ryggen. Ofte enkle hytter uten strøm, bortgjemt som ei hjemmefrontbu, omkranset av trær, i ett med naturen, med en god ovn med sjølhogga ved som langsomt varmes opp, traktkantareller i steikepanna, fisk i vannet, fugler på brettet, stille, fredlig og ikke minst, langt fra Hafjell.

Markaloven har hindret ytterligere hyttebygging. Men hva skjer i randsonen? I Nordmarka nord skjer det en hyttebygging som kan gjøre sjølvste Hafjell misunnelig. To utbyggingskåte kommuner, Lunner og Jevnaker helt uten magemål, konkurrerer om å bygge ut mest mulig. Her har man solgt sjela si og nye hyttefelt blir lagt ut på løpende (galopperende) bånd.

Til og med markedet har problemer med å holde følge! På vestsiden av Mylla er ett nytt felt nettopp ferdig utbygget (skulle ikke det være nok!?). Nei, nå bygges det på to nye felt her og et annet er under planlegging. Det som er iøynefallende og høyst merkelig, er at man bygger ut toppene. Mylla Panorama trodde de var på toppen, men det var ikke toppen, 44 nye hytter til på toppen. Dvs. 75 hytter

på en topp i Nordmarka!

Hvor ble det av naturvernet? (Heldigvis blir ikke fjelltoppene i Norge utbygget, det får være grenser!) Hvor ble det av estetikken? Den drukna kanskje i profittbegjæret? Noen av Nordmarkas høyeste høydedrag ligger her og det blir bebygget med dyre høystatus hytter til flere millioner på 78 m² til over 100 m², med det meste innlagt, unntatt underjordisk garasjeanlegg. (kommer kanskje seinere...?). Synelig fra det meste av områdene rundt Mylla og kan også beskues fra fjerntliggende topper, der det troner som et opplyst Fata Morgana. Totalt brudd med hva som er vanlig i Marka. Høydedragene er snauhogget, sprengt, vegetasjon høvla vekk, bygget nye veier gjennom uberørt natur, (den ene unødvendig lang) og de nye hyttene vokser opp fra steinrøysa. For det er ei steinrøys! Hvor ble det av vegetasjonen, beiteområdene og ikke minst fuglene?

Mye stein, men man har i alle fall utsikten og kan gå i småsko fra bilen og inn i den oppvarmede hytta. Og skulle naboen bli for nærgående eller eksosen fra tomgangskjøringa svi i nesa, kan man kanskje plante noen Tunia busker?

Myllaområdet er gjennomhullet av hyttefelt. Skal Mylla beholde sitt kjente mytiske preg og tiltrekking, bør vi si at hyttebyggingen har nådd toppen!

Anmeldt av Johan Ellingsen

NYTT SKOGBRUK!

Før jeg satte meg ned for å lese Gjermund Andersens bok om skogbruket, tenkte jeg at jeg skal skrive ned hvilke forventninger jeg har til en bok som skal vise en alternativ vei for skogbruket i Norge. Har norsk skogbruk kun blitt en arena for maksimal profitt for sultne skogeiere, eller er det en bærekraftig og klimavennlig næring vi kan ta med oss inn i framtida – slik næringen selv framstiller seg. Er det egentlig en naturbasert næring som ivaretar alle hensyn til økologisk robusthet med sikring av skogens allsidige og mangfoldige biologi – både over og under bakken? Og som gjør det mulig for oss å høste denne ressursen uten at det går på bekostning av framtidige generasjoners mulighet til å gjøre det samme? Ordene respekt og ydmykhet overfor naturgrunnlagets dypere verdier dukker opp i mitt indre.

Og «Nytt skogbruk» innfridde mine ønsker. Den er for det første rikt illustrert med bilder av ulike skogtilstander og svært pedagogiske illustrasjonene på hvordan skog kan skjøttes. Boka er inn delt i tre hovedbolker. I den første delen argumenterer han godt for behovet for

et nytt skogbruk, også sett fra skogeiers side. Som skogbruker kjenner jeg meg igjen med at mye av det skogeiere gjør, kanskje om noen år – nøkternt sett - viser seg å være økonomisk feil bruk av penger og tid. Men det gir livet mening å se skogen vokse opp igjen etter hogst. Klimavirkningen av dagens skogbruk er nok kanskje det mest kontroversielle i boka, her er han på kollisjonskurs med den offisielle klimapolitikken, både i Norge og i EU. Men, danskene diskuterer nå for alvor om bioenergien skal forbyes. I et 10 års perspektiv er all utslipp av CO₂ uønsket! I del to går han nærmere inn på hvordan man skal drive fram en mer naturlig, fleraldret skog, mye lik den langsiktige skogpleien som Bymiljøetaten i Oslo har drevet nå i ti år. Ikke minst friluftsfolket verdsetter dette, bare ikke hogstingrepene blir for hyppige. Her er boka rikt illustrert med både plansjer og bilder. Det er et viktig (og vanskelig) arbeid å vurdere skogbildet og muligheten for foryngelse i detalj. Men som Gjermund påpeker – biologisk kunnskap ved å jobbe med naturen, er mye mer inspirerende!

I den tredje delen går han inn på hvilke virkninger vi på sikt kan forvente oss av et skogbruk som drives etter nye prinsipper. Det kan ikke herske tvil om at både bedre tømmerkvaliteter, et mer kontinuerlig skogbilde og en økt CO₂ lagring i skogen er effekter som vil bli verdsatt av både skogeiere, naturverner og myndigheter. Gjermund siterer en rekke skogforskere både i Norge og i Sverige, så dette er en diskusjon som også går i våre naboland. Han skriver bra og lett forståelig, selv om boka er litt preget av gjentakelser. Jeg synes han framfører

Nytt skogbruk!

Av Gjermund Andersen.
Kan bestilles fra NOAs nettbutikk, og kjøpes i bokhandel.
ISBN: 978-82-93512-17-2.
Ford Forlag.

en rekke gode argumenter for en ny skogpolitikk, men ikke minst Gjermund selv vet hvor vanskelig det er å snu en næring som både er langsiktig i sin karakter og i tillegg har svært konservative utøvere. Skogbrukere er vanskelige å snu, jeg selv har jo opplevd litt av hamskiftet i næringen fra tyske «ordning musst sein» skogbruk til mer flersidig skogbruk. Men – innser jeg nå - fortsatt kanskje basert på et grønnvasket flateskogbruk. Gjermunds bok er for viktig til å bli tiet i hjel!

Boka egner seg nok mest for praktiske skogbrukere som her får en grei innføring i en vanskelig oppgave som det tar generasjoner å etterleve. Aller mest savner jeg nok at skogbruket satser mer på innføring av lettere maskiner, særlig på utkjøring av tømmer for å unngå kjøreskader etter det som, etter natur-skogsmodellen, kan bli ganske hyppige inngrep i skogbildet. Jeg ser mange kolliderende konflikter her mellom de mange hensynene skogeier skal ta. Skogen skal både drives klimavennlig, den skal gi produkter som kan erstatte fossile råvarer, den skal bevare biologisk mangfold og den skal tilfredsstille et stadig mer kresent friluftsliv som ikke kjenner skogens dynamikk.

Fra praktiske forsøk med naturlig foryngelse, vet jeg at vegetasjonstypen og boniteten er svært viktig for at naturlig foryngelse skal lykkes. For kraftige tynningsinngrep kan gi stor og ødeleggende konkurranse fra annen vegetasjon. Denne balansegangen synes jeg boka berører for lite.

Til slutt et poeng som Gjermund kunne tatt med: Som skogeier blir du oppfordret til å følge en profesjonelt utarbeidet driftsplan der du hele tiden blir innprentet å jakte på de gjenværende h.kl. 5 bestandene, altså den eldste skogen. En konsekvens av Gjermunds gode anbefalinger er: Spar de siste restene av gammelskogen og konsentrer deg heller om å hogge i kulturskogen.

Foto: NOA

DIKT

Av Sigmund Hågvar

GI MEG EKTE NORSK NATUR

Vis meg en ekte urskog som har fått være helt i fred.
Hvor innhule oldingetrær er bolig for ugle og mår.
Hvor rødlistearter florerer og har det godt.
Hvor jeg kan kjenne på tiden
som arbeider stille og jevnt.
Som i ti tusen år har fått lov
til å skape et naturdokument.

Vis meg en urørt myr
med hemmelige pollenlag.
Med tålmodige, vakre moser
som bygger og bygger
mer og mer torv
mens de dør helt nederst.

Vis meg et vassdrag
der vannet har strømmet fritt
siden isen slapp taket her nord.
Jeg vil følge vannets krokete ferd
fra kilde til hav
og bli venn med en elv.

Gi meg et fjell
som står støtt og tungt
med grunnfjell og fossiler i sin kropp.
Bare risset av vind og rennende vann.
Der alt som er vakkert er fjellet selv.
Hvor alt er ekte og intakt
og hvor min sporløse ferd
er min hilsen.

SETT OG SAKSET
av Ingunn Lund-Vang

3% urørt natur uten menneskelige inngrep igjen i verden

Den nye forskningsrapporten "Where Might We Find Ecologically Intact Communities?" ble publisert i forskningsmagasinet The Journal Frontiers in Forests and Global Change 15. april i år. Forskerne i studien mener at det er kun små områder igjen som fremdeles er økologisk intakte med sunne bestander av opprinnelige dyr og natur. I denne nye studien har forskerne kombinert kart over menneskelig aktiviteter i områder med kart som viser hvor dyr har forsvunnet fra sine opprinnelige områder, eller er for få til å opprettholde et sunt økosystem. Restene av urørt villmark finnes i skogene og tundraen i østlige sibir og nordlige Canada, i områder av Sahara og i de tropiske skogene i Amazonas. *Sakset fra forskning. no, «Bare en ørliten del av verden er økologisk intakt», publisert 18. april 2021.*

Ny ledertrio i Naturvernforbundet

Naturvernforbundets landsmøte har valgt Truls Gulowsen som ny leder. Gulowsen (47) har lang erfaring med kamp for natur og miljø, og har blant annet vært leder for

Stubbesitter

KreativStrek/Sundhell

MENS VI VENTER PÅ FANTOMET

For et par-tre menneskealdre siden satt jeg forventningsfull hjemme på trappen og ventet på Aftenpostens aftennummer. Jeg hadde nettopp lært å lese tilstrekkelig til at jeg kunne få med meg Fantomet med hesten Hero og hunden Ulv.

Noe avdempet, men med mye av samme følelsen, åpner jeg nå samme Aftenposten. Den 25. februar hadde et par forskere ved navn Jonny Hesthammer og Sunniva Rose, begge tydeligvis med solid bakgrunn i geo- og kjernefysikk, en overbevisende artikkel i samme avis med den klare påstand: «Vi kan ikke ha et grønt skifte uten kjernekraft.» Til dags dato full stillhet også i alle andre medier i min nærhet. Ingen brann i Rosenes leir. Men bak rumler nok Tjernoby, naturligvis.

Om én generasjon skal vi ha nådd klimamålene. Vi skal ikke nødvendigvis ha reparert skadene, men iallfall skal vi ikke ha tilføyd nye skader. Tro det? Frivillig nøysomhet?

Scenario 1. Far på Rørosvidda, Hardangervidda, Dovre, Haramsøya, nær sagt hvor som helst: «Er det ikke vakkert her?» Lille Ole: «Hæ – jeg hører ikke hva du sier!

Vindmøllene bråker sånn!»

Og vindmøllene bråker også på lavlandet i Tyskland, som har kommet lengst med utbygging, og det til økende besvær og opphisselse. (Aftenposten Innsikt nr. 3. 2021). Jeg syns å huske at Zapffe snakket om Das Apparatlandschaft en gang. Men han fikk ikke med lyden.

Scenario 2. Lille Ole får ørens lyd dagen etter. Vindverksjefen: «Ingen vind. Null kraft herfra i dag! Bare utgifter.»

...

Da er det lærdommen fra koronakrisen kanskje viser vei. Den lett baktalte legemiddelindustrien med sine milliardinntekter slår til – et titalls legemiddelfirmaer har finansiell kraft og kompetente biokjemikere nok til å hive seg på oppdraget – å få frem vaksinen! Og det fikk de til på et års tid!

Kanskje Fantomet likevel kan ordne opp med sikker kjernekraft. Nå kommer min hundevenn Leika med en forsiktig labb.

Vi høres av. Med vaksinert hilsen.

«Gjennom Oslomarka med Ildsjele. Fra hytte til hytte.»

er tittelen på en ny bok av Håkon Breivik Myhr. Mange er glad i sin del av Marka, men få kjenner hele Oslomarka. Her kan du bli med på en langsom vandring gjennom hele Oslomarka med frivillige entusiaster. Vandreruta følger hyttenettet til DNT Oslo og Omegn gjennom Oslomarka.

Utgitt av Dreyer Forlag.

Boken vil bli nærmere omtalt i Grevlingen nr. 3/2021.

LOKALLAG I NOA

Send rettelsel til noa@noa.no

NATURVERNFORBUNDET I ASKER

Kontaktperson: Jan Häusler, 982 99 667, asker@noa.no

NATURVERNFORBUNDET I BÆRUM

Kontaktperson: Kari Balke Øiseth, 905 18 537, baerum@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I GRORUDDALEN

Kontaktperson: Helge Braathen, 992 28 966, groruddalen@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I LILLESTRØM

Kontaktperson: Sverre Solberg, 959 98 790, lillestrom@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I LØRENSKOG

Kontaktperson: Tom Clark, 977 10 561, lorenskog@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I NANNESTAD/GJERDRUM

Kontaktperson: Todd Nore, 932 31 716, todd_nore@hotmail.com

NATURVERNFORBUNDET I NES

Kontaktperson: Karin Olsen, 419 20 615, nes@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET PÅ NESODDEN

Kontaktperson: Peter Schjølberg, 908 46 613, peterschjo@gmail.com

NATURVERNFORBUNDET I NITTEDAL

Kontaktperson: Hiltrud Hemmersbach, 67 07 95 44, nittedal@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I NORDRE FOLLO

Kontaktperson: Bjørn Gunnar Ganger, nordrefollo@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO NORD

Kontaktperson: Åke Hartmann, 901 01 415, oslonord@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO SØR

Kontaktperson: Kjersti Aspheim, 922 44 322, oslosor@noa.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO VEST

Kontaktperson: Colin Murphy, 481 43 588, oslovest@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO ØST

Kontaktperson: Torgeir Vestre, 417 58 650, osloost@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I ÅS

Kontaktperson: Katharina Karlsen Hessen, 977 17 608, aas-nnv@naturvernforbundet.no

NATURVERNSTUDENTENE I OSLO

Kontaktperson: Mia Cathryn Chamberlain, 458 04 076, natstudoslo@gmail.com

NATURVERNSTUDENTENE VED NMBU

Kontaktperson: Ragnhild Klungtveit, naturvern@nmbu.no

KONTAKTPERSONER I REGIONER UTEN LOKALLAG

ENEBAKK Kontaktperson: Kjell Arild Ødegård, 473 82 810

AURSKOG-HØLAND Kontaktperson: Yvonne Ødegaard, 477 12 456, yvonneodegaard@gmail.com

KONTAKTPERSONER NATUR OG UNGDOM

kNUst Oslo Kontaktperson: Hilja Løvvik, hilja2106@gmail.com

OSLO NATUR OG UNGDOM Kontaktperson: Kajsa Haabet Kleivane, 483 42 601, kajсах@nu.no

VIKEN NATUR OG UNGDOM Kontaktperson: Eira Haugbro, 476 15 898, eirah@nu.no

KONTAKTPERSONER I NOAs TEMALAG

Byøkologisk arbeidsgruppe: Celine Motzfeldt-Loades, celine_loades@hotmail.com

Fjordgruppa: Jørn Erik Bjørndalen, jorn.bjorndalen@gmail.com

Frønsvollen: Nikolai Norman, nikolainorman@gmail.com

Markagruppera: Bjørn Faafeng, bjanfa@gmail.com

SETT OG SAKSET

av Ingunn Lund-Vang

Greenpeace Norge fra 2007-2019, og rådgiver i Regnskogfondet.

«- Å ta over en av de viktigste tillitsvervene i miljøbevegelsen, som leder av Norges eldste miljøorganisasjon, er en enorm ære. Det blir vanskelig å erstatte en miljøhelt som Silje Ask Lundberg, men jeg lover å jobbe beinhardt for Naturvernforbundets medlemmer og alle som er glad i norsk natur. Nå står vi overfor store utfordringer. I morgen er vi i gang for å stanse utslippstillatelsen i Førdefjorden, vinne kampen mot vindkraftutbygging og sikre at valget til høsten handler om natur og klima, sier Gulowlsen til Naturvernforbundet. Ny 1. nestleder i Naturvernforbundet er Pernille Hansen (36), tidligere lokallagsleder i Oslo Sør, og med fartstid i Naturvernforbundets sentralstyre siden 2018. Pernille er også førsteamanuensis i norsk språk ved Høgskolen i Innlandet. Ny 2. nestleder i Naturvernforbundet er Synnøve Kvamme (30), som tidligere har innehatt flere verv i Naturvernforbundet i Hordaland, inkludert styreverv. Kvamme er også kjent for å ha aksjonert mot monstermastene i Hardanger iført bunad.

Sakset fra naturvernforbundet.no sin nettside, publisert av Aled Dilwyn Fisher, 25.04.2020.

NY BOK OM SKOGBRUK

Boka «Nytt skogbruk!» belyser og drøfter utfordringene, skisser mulige løsninger og dokumenterer effektene av en eventuell omlegging.

Boka er skrevet av Gjermund Andersen, skogarbeider i Nordmarka i 7 år, agronom og skogtekniker, skogeier, og heltids naturverner i 35 år.

I godt over seksti år har realprisene på tømmer sunket. Lønnsomheten i skogbruket blir stadig dårligere. En økende del av kaka går til driftsutgifter og administrasjon av driftene, mens skogeierenes fortjeneste på skogen blir stadig mindre. I «Nytt skogbruk!» forklarer Gjermund Andersen at vi nå trenger fleraldersskogbruk – basert på gjentatte, kvalitetsfokuserede utvalgshogster.

«Nytt skogbruk!» bringer et nytt, nødvendig og etterlengtet perspektiv på norsk skogbruk. Det er mulig å snu! Skogbruket kan bli både lønnsomt, samfunnsansvarlig og bærekraftig.

Boka «Nytt skogbruk!» varsler behovet for et kursskifte for norsk skogbruk.

Format 21 x 21 cm, myk innbinding, 196 sider, farger, rikt illustrert med foto, forklarende illustrasjoner, regnestykker, plansjer og grafer. Utgiver: Ford Forlag.

Boken kan bestilles via NOAs nettside, eller kjøpes i bokhandler.

En god skog for alle; skogeier, skogindustri, skognaturen, klimabalansen og for folk flest. Slike skogbilder kan oppnås med plukkhogst. Foto: Gjermund Andersen.

JA, det er fullt mulig å drive plukkhogst med hogstmaskin. Men det fordrer god planlegging og dyktige sjåfører. Fra Oslo kommunes skoger. Foto: Vidar Ruud.

Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus